П. В. Блохін,
аспірант, Міжнародний університет фінансів, м. Київ
ORCID ID: 0000-0002-5734-2605

DOI: 10.32702/2306-6806.2021.5.119

СУЧАСНІ ЕКОНОМІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ ПЕРЕДУМОВИ МИРОБУДІВНИЦТВА У НАПРЯМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

P. Blokhin,
Postgraduate student, International University of Finance, Kyiv

MODERN ECONOMIC AND SOCIAL PREREQUISITES FOR PEACEBUILDING IN THE DIRECTION
OF ENSURING ECONOMIC SECURITY

У статті досліджено сучасні економічні та соціальні передумови миробудівництва та їх вплив на забезпечення економічної безпеки держави. Проведено оцінювання економічних втрат внаслідок призупинення діяльності великої кількості промислових та інших підприємств України. Науково систематизовано та проаналізовано глибоку кризу, завдану зовнішньою воєнною агресією на сході країни її промислового сектору, сільському господарству, а також інвестиційній привабливості. Проаналізовані основні соціально-економічні показники розвитку економіки України, обсяги та рівень державного, гарантованого державою боргу в Україні у 2010—2019 рр. Систематизовано кризові явища в економіці України, зокрема обсяги та рівень державного та гарантованого державою боргу в Україні та індексу реального ВВП в Україні та країнах Центральної Європи з метою визначення першочергових заходів миробудівництва для забезпечення економічної безпеки держави.

The article investigates the modern economic and social prerequisites for peacebuilding and their impact on ensuring the economic security of the state. Assessment of economic losses due to suspension of activity of a large number of industrial and other enterprises of Ukraine was carried out. Scientifically systematized and analyzed deep crisis, external military aggression in the east of the country to its industrial sector, agriculture, as well as investment attractiveness. The main socioeconomic indicators of Economic Development of Ukraine are analyzed and volumes and level of state-guaranteed debt in Ukraine in 2010—2019. Systematized crisis phenomena in the economy of Ukraine, in particular the volume and level of state and state-guaranteed debt in Ukraine and real GDP index in Ukraine and Central European countries in order to determine the priority measures of peacebuilding to ensure the economic security of the state.

Hybrid aggression, financial and economic crises, internal political and economic instability and globalization processes also affected the trends of domestic agricultural production. However, there were slightly different factors which contributed to an increase in the volume of activities, then led to a slowdown in the pace of their build-up. In particular, the decline in production and sales of agricultural products became typical for 2012, 2015 and 2017. However, it must be admitted that next year's recovery has been at a larger scale and higher rate than the previous one. It has been investigated that one of the globally negative trends, characteristic of Ukraine at the current stage of socioeconomic progress is the loss of human capital mainly due to a decrease in the size of the existing population.

It has been proved that the irrational structure of the national economy leads to increased vulnerability challenges and constraints in global and local markets. Increased dependence leads to a close relationship between the stable functioning of the national economy system and the impact of hybrid threats in the economic sphere

aimed at undermining strategic economic ties and relations. Proven possibility of penetration, and intensification of hybrid risks and threats are exacerbated in economies, which are deeply permeated with internal structural flaws of an institutional nature.

Ключові слова: миробудівництво, економіка миробудівництва, економічна безпека держави, соціальні та економічні передумови, військовий конфлікт, національна безпека.

Key words: peacebuilding, economy of peacebuilding, state economic security, social and economic prerequisites, military conflict, national security.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Україна, як країна, що зазнала та продовжує зазнавати зовнішньої воєнної агресії, перебуває в стані воєнних дій, а частина її території окупована, є певного роду еталонною для дослідження, обґрунтування та апробації рішень у системі державної політики миротворення, у т. ч. у частині її економічної складової.

Очевидно, що повномасштабне миробудівництво можливе по завершенні воєнного конфлікту та деокупації територій. Та все ж справедливим, на нашу думку, можна вважати й висновок відносно того, що низка завдань стратегічного і тактичного характеру можуть бути реалізованими вже нині. Йдеться, до прикладу, про, по-перше, економічне пожвавлення, зростання соціальної захищеності та підвищення рівня якості життя населення в районах прилеглих (частина з яких зокрема була вивільнена з-під окупації) до територій воєнних дій; по-друге, інформаційну, частково економічну й соціальну, суспільно-психологічну та інші аспекти реінтеграції населення, що проживає на непідконтрольних територіях Донецької і Луганської областей, а також АР Крим; по-третє, реалізацію заходів, орієнтованих на популяризацію мирних практик залагодження конфлікту, пошуку спільних інтересів та здійснення практичних кроків до врегулювання збройного та політичного конфліктів за збереження національних інтересів України.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ПУБЛІКАЦІЙ ТА ДОСЛІДЖЕНЬ

Вагомою теоретичною базою державної політики забезпечення економічної безпеки є результати досліджень вітчизняних науковців: А. Баланди, О. Власюка, Т. Васильціва, Я. Жаліла, О. Давидюк, О. Данільяна, О. Іляш, А. Мокія, М. Флейчук та ін. Істотним внеском у вирішення проблем соціальної та економічної політики миробудівництва є праці вчених зарубіжних наукових шкіл П. Кольтера, Й. Галтунга, J. Brauer, A. Roux, M. Genyk, B. Taksas та ін. Водночас означені фундаментальні дослідження фокусуються в основному на окремих ключових проблемах формування і забезпечення соціально-економічної безпеки держави. Механізми державної політики миробудівництва в умовах загострення гібридних військових конфліктів як цілісної системи потребують подальших наукових пошуків. Власне, ці аспекти зумовили актуальність теми наукового дослідження.

МЕТА СТАТТІ

Метою наукового дослідження є використання науково-аналітичного підходу до виявлення сучасних економічних та соціальних передумов миробудівництва у напрямі забезпечення економічної безпеки, а також проведення аналітичної оцінки соціально-економічних показників розвитку економіки в умовах гібридних конфліктних дій на Сході України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Безумовно, з позиції економіки миробудівництва важливо відштовхуватися від ситуації, яка склалася на

сьогодні та в значній мірі пов'язана зі дестабілізуючим впливом на функціонування економічної системи України в цілому воєнної, а загалом гібридної, агресії з боку РФ. Відомо, що лише внаслідок прямого воєнного вторгнення вітчизняна економіка втратила близького 25% свого промислового потенціалу. Загальна площа окупованих територій склала 47 тис. кв. км (7% території країни, 31,3% території Донецької області та 33,0% території Луганської області), на яких проживало 12,8% від загальної чисельності населення країни (56% населення Донецької області та 54% населення Луганської області). На ці території припадало 70% виробничого потенціалу Донецької області та 60% виробничого потенціалу Луганської області [1].

Слід зазначити у підсумку втрати та призупинення діяльності великої кількості промислових та інших підприємств, зростання дефіциту енергоресурсів, сировини, нарощення структурних диспропорцій в системі економічних відносин, функціонування реального сектору економіки та внутрішнього ринку, зовнішньоекономічної переорієнтації економіки за все ще не в повній мірі інституціалізованих відносин і системи господарських зв'язків зі суб'єктами європейського ринку збуту продукції, інших об'єктивних обставин національне господарство України у 2014—2015 рр. зазнало таких втрат, негативні наслідки яких відчуються й досі:

- спад обсягу валового внутрішнього продукту на 6,6 % у 2014 р. та на 9,8 % у 2015 р.;

- скорочення обсягів виробництва промислової продукції у 2014 р. загалом на 10,1 % та безпосередньо за рахунок чинника Донецької і Луганської областей на 7,6 %; у 2015 р. відповідні показники становили 13,0 % та 7,8 %;

- зростання споживчих цін (на 24,9 % у 2014 р. та на 43,3 % у 2015 р.), девальвація гривні за ці роки становила у понад утричі;

- зниження інвестиційної привабливості національної економіки та зменшення обсягів і рівня прямих іноземних інвестицій, погіршення стану платіжного балансу держави та скорочення обсягів експорту (на 42,2 % та 45,4 %; за рахунок зниження експорту товарів та послуг до РФ експортний потенціал держави виявився на 5,7 % та 5,6 % до ВВП у 2014—2015 рр.) [1].

Свідченням негативного впливу як дестабілізації ситуації, так і безпосередньої втрати частини економічного потенціалу на базові параметри соціально-економічного зростання та ускладнення передумов формування і реалізації політики забезпечення економічної безпеки України є інформація, наведена у таблиці 1.

Так, порівняльні дані (у цінах 2016 р.) чітко вказують на те, що до 2013 р. відбувалося щорічне нарощування обсягу ВВП — ключового показника економічного зростання держави. Водночас, вже у 2014 р. відбулося зменшення цього показника (на 6,6 %), що закономірно пролонгувалося й на 2015 р., коли обсяг ВВП до 2013 р. знизився на 15,7 %, що вважається критично високим рівнем спаду національного господарства. Позитивно, що, починаючи з 2016 р., почалося хоче й не настільки жваве, але все ж стабільне відновлення. Якщо значення показника у 2016 р. до 2015 р. зросло лише на

Таблиця 1. Основні соціально-економічні показники розвитку економіки України у 2010–2019 рр.

Показники	Роки										Темпи зростання, % / Відхилення, +/-	
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2019/2010	2019/2018
ВВП у постійних цінах 2016 р., млрд грн	2613,1	2755,9	2762,4	2761,7	2580,7	2328,5	2385,4	2444,2	2527,4	2608,8	99,8	103,2
Ланцюгові темпи зростання ВВП у постійних цінах 2016 р., %	-	105,5	100,2	99,9	93,4	90,2	102,4	102,5	103,4	103,2	-2,2	-0,18
Ланцюгові темпи зростання експорту товарів та послуг, %	128,1	130,1	100,2	91,9	85,8	86,8	98,2	103,8	98,7	107,3	-20,8	+8,6
Ланцюгові темпи зростання імпорту товарів та послуг, %	130,8	134,1	102,9	96,5	77,9	83,3	109,3	112,6	103,0	105,7	-25,1	+2,7
Ланцюгові темпи зростання промислового виробництва, %	111,2	108,0	99,5	95,7	89,9	87,7	104,0	101,1	103,0	99,5	-11,7	-3,5
Ланцюгові темпи зростання сільськогосподарського виробництва, %	98,5	119,9	95,5	113,3	102,2	95,2	106,3	97,8	108,2	101,4	+2,9	-6,8
Чисельність населення, млн осіб	46,0	45,8	45,6	45,6	45,4	42,8	42,6	42,4	42,2	41,9	91,1	99,3
Рівень безробіття, %	8,1	7,9	7,5	7,2	9,3	9,1	9,3	9,5	8,8	8,2	+0,1	-0,6
Рівень зайнятості, %	58,5	59,2	59,7	60,3	56,6	56,7	56,3	56,1	57,1	58,2	-0,3	+1,1
Частка населення з доходами нижче: - законодавчого прожиткового мінімуму, %	8,8	7,8	9,1	8,4	8,6	6,4	3,8	2,4	1,3	1,1	-7,7	-0,2
- фактичного прожиткового мінімуму, %	...	...	...	...	16,7	51,9	51,1	34,9	27,6	23,1	-	-

Джерело: складено автором за [2, с. 10, 19; 3, с. 25, 30, 78, 247, 279, 340].

2,4 %, то у 2018 р. до 2017 р. — на 3,4 %, а загалом за 2015—2019 рр. приріст становив 12,0 %.

Втім, більшого збитку було завдано експортному потенціалу України, зокрема з 2013 р. по 2018 р. (за винятком 2017 р.) обсяги експорту товарів та послуг з року у рік лише зменшувалися. Найбільш кризовими стали 2014 та 2015 рр., коли значення показника у 2015 р. було меншим за аналогічний показник для 2013 р. на 27,4%. Така ситуація у превалюючій мірі пов'язана зі переналаштуванням зовнішньоекономічної діяльності зі східного на західний вектор, а також диверсифікацію зовнішніх ринків збуту вітчизняної продукції. Відповідно, позитивні тенденції відносно нарощування обсягів експорту стали помітними у 2017 та 2019 рр. Позаяк, ще далеко не відновлено тих обсягів, які були характерними для економіки України 2010—2012 рр.

Зміна вектора зовнішньоекономічної діяльності позначилася й на тенденціях імпорту в Україну товарів і послуг. Втім, вони не стали на стільки ж значними. До прикладу, якщо у 2014 р. обсяги імпорту відносно показника 2013 р. "провалилися" на 22,1 %, то вже у наступному — 2015 р. спад становив 16,7 %, а починаючи з 2016 р., імпортери швидко переорієнтувалися і надали обсяги імпорту, причому на тлі й без того критично високо імпортозалежного внутрішнього ринку країни, лише наростали [4].

Потрібно зауважити, що попри достатньо глибоку кризу, завдану зовнішньою воєнною агресією на сході країни її промислового сектору, а також інвестиційній привабливості (спостерігався щорічний спад обсягів промислового виробництва та капітальних інвестицій у 2013—2015 рр.), вже у 2016 р. вдалося стабілізувати ситуацію та ще й на тлі погіршення цінової кон'юнктури

на світових ринках сировинної продукції, знизити інфляційні процеси в середині країни (на 12,4 %), відновити інвестиційний та споживчий попит на внутрішньому ринку, чому посприяла якісна бюджетно-фінансова, податкова та грошово-кредитна політика уряду, у т. ч. за участі Національного банку України.

Гібридна агресія, фінансово-економічні кризи, внутрішня політико-економічна нестабільність та глобалізаційні процеси позначилися й на тенденціях вітчизняного сільськогосподарського виробництва. Втім, тут діяли дещо інші чинники, які то сприяли збільшенню обсягів діяльності, то призводили до уповільнення темпів їх нарощування. Зокрема, спад обсягів виробництва та реалізації продукції сільського господарства став характерним для 2012, 2015 та 2017 рр. Втім, потрібно визнати, що відновлення наступного року щоразу набувало більших масштабів та вищих темпів у порівнянні зі спадом у попередньому [5].

Однією з глобально-негативних тенденцій, характерних для України на поточному етапі соціально-економічного поступу, є втрата людського капіталу головне за рахунок зменшення чисельності наявного населення (за період незалежності країни показник зменшився на близько 10 млн осіб або 20%; лише за останні роки чисельність населення скоротилася на 8,9 % або на 4,1 млн осіб), а також зростання масштабів зовнішньої трудової міграції, в якій за офіційними даними однооментно приймає участь від 1,3 до 1,5 млн осіб [6], а за експертними оцінками визнаних міжнародних організацій — від 3 до 9 (у період сезонних робіт) млн громадян України [7]. Втім, примітно, що стрибкоподібний характер зменшення чисельності населення країни, а також активізація темпів приросту її від'ємного сальдо у

Рис. 1. Динаміка індексу реального ВВП в Україні та країнах Центральної Європи, % до попереднього року, у цінах 2010 р.

Джерело: складено автором за [8, с. 59].

Донецькій та Луганській областях, відбувся саме після 2014 р., коли у 2015 р. чисельність населення зменшилася на 2,6 млн осіб або на 5,7 % до попереднього року.

Закономірно, що соціальна й економічна нестабільність набула наслідком активізації проблем зі зайнятістю населення та підвищення рівня безробіття. Так, якщо з 2011 по 2013 рр. показник коливався у межах 7,2—7,9 %, то у 2014 р. переріс позначку у 9 % та тримався на такому рівні практично до 2018 р. На близько 2—3 % (починаючи з 2014 р.) знизився й рівень зайнятості населення, тоді як відновлення показника почалося у 2018—2019 рр.

Слід зазначити з інформації, наведеної на рисунку 1, на тлі зазначених кризових явищ економіка України виявилася чи не найменш ризикентною. Так, у 2009 р. наша держава була однією з лідерів за темпами спаду ВВП, які сягнули 15 % та у значній мірі перевищували аналогічний показник для найближчих і більш-менш співставних за економічними можливостями країн Центральної Європи та Балтики. Середній темп спаду в цих країнах у 2009 р. склав менше 5 %.

Надалі, попри високі темпи відновлення економіки у 2010—2011 рр., темпи приросту ВВП у 2012—2013 рр. (коли більшість макроекономічних параметрів країни під час підготовки та проведення Чемпіонату Європи з футболу 2012 року значно покращилися) суттєво знизилися — до рівня близько 1 %, а в 2014—2015 рр. у зв'язку зі анексією АР Крим, негативними наслідками зовнішньої воєнної агресії на сході країни та активізацією гібридного втручання в національну економіку і її соціальну сферу головне з боку РФ спостерігався черговий пік спаду національного господарства.

Зауважимо, відновлення темпів економічного зростання 2016—2019 рр. все рівно відбувалося нижчими темпами, а ніж для країн Центральної Європи та Балтики. Одна з головних причин цього — низька економічна продуктивність, коли обсяги виробництва товарів та послуг на одиницю населення суттєво не відповідають промислового, інноваційно-технологічному, інтелектуально-кадровому та особливо ресурсному потенціалу національного господарства України [9]. До прикладу, показник ВВП на одну особу населення країни у 2019 р. поступався аналогічному показнику для Чехії у 7,8 разу, Словаччини 6,8 разу, Угорщини у 6,0 раза, Польщі у 5,4 раза, Білорусі у 2,2 раза.

У підсумку низької продуктивності уряд країни змушений покривати частину видатків на обслуговування функціонування соціальної, економічної й інших сфери суспільного розвитку за рахунок нарощування боргових зобов'язань. Так, обсяги державного боргу України у 2019 р. зріс до 84 млрд дол. США. Лише за 2018—2019 рр. обсяг державного боргу збільшився на 6 млрд дол. США або 7,7 %. За 2010—2019 рр. обсяг державно-

го боргу країни зріс на 30 млрд дол. США, а у відносно-му вираженні — на 55,6 %, що суттєво.

Водночас як позитивне явище можна відмітити зниження рівня державного боргу України упродовж 2017—2019 рр. Якщо до 2016 р. рівень державного боргу зріс до 81 % від ВВП, то до 2019 р. цей показник знизився до позначки 50 %. Ще у 2018 р. показник становив 61 %, що було загрозливо з погляду на забезпечення економічної безпеки держави (адже згідно з методичними рекомендаціями Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України критичним вважається рівень боргу в обсязі 55 % ВВП).

Однак обсяги державного боргу України все ще значні і за умови збереження нинішньої макроекономічної ситуації наявні очікування до їх подальшого нарощування. Відтак архіважливим питанням стає збільшення обсягів ВВП за умови зростання продуктивності національного господарства загалом та продуктивності праці у базових видах економічної діяльності зокрема.

Низька продуктивність вітчизняної економіки не єдина системна проблема, що призводить до недостатнього рівня реалізації потенціалу економічної системи. Інший недолік — галузеві структурні диспропорції. Передусім йдеться про те, що галузі з високим рівнем доданої вартості і глибокою переробкою задля виробництва товарів кінцевого споживання займають недостатньо вагомі частки в структурі національної економіки. До прикладу, частка переробної промисловості у 2018 р. у структурі валової доданої вартості становила лише 11,6 %, а машинобудування — 1,5 %, інформації та телекомунікацій — 3,9 %.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК УЦЬОМУ НАПРЯМІ

Обґрунтування якісних пропозицій з формування та реалізації політики миротворення в Україні об'єктивно потребує відповідного інформаційно-аналітичного забезпечення в частині аналізування стану економічної безпеки держави та її функціонально-структурних характеристик, а також оцінювання міри впливу на ці процеси зовнішньої воєнної та гібридної агресії. Сучасні соціально-економічні передумови миробудівництва та забезпечення економічної безпеки України складні. Економічне зростання країни на початку ХХІ ст. було нестійким, а стає нарощування ВВП, промислового виробництва, інвестицій, підвищення рівня якості життя, скоріше, — перманентними. Попри становлення базових засад ринкової економіки та орієнтацію на демократизацію суспільства і вільну конкуренцію для країни все ще характерними залишаються такі системні проблеми, як корупція,

тінізація та виведення капіталу за кордон, монополізація, "просідання" прошарку середнього класу і підприємницького потенціалу (йдеться про малий і середній приватний бізнес), бідність та погіршення якості життя населення, значні міжрегіональні деформації та диспропорції в ключових параметрах соціально-економічного розвитку, що не сприяє єдності країни.

Планування та реалізація політики миробудівництва і забезпечення економічної безпеки України актуалізуються та водночас ускладнюються воєнною агресією з боку РФ та системним гібридним втручанням, яке реалізується за напрямками (сферами): економічний, інформаційний, інфраструктурний, соціально-психологічний, адміністративно-управлінський, правовий, що посилює важливість формування та впровадження політики адекватної системної протидії негативним наслідкам соціально-економічного розвитку країни, своєчасного виявлення і нейтралізації гібридних загроз, активізації процесів реінтеграції окупованих територій та населення.

В Україні пріоритетом національних інтересів у сфері економічної безпеки країни повинно бути створення механізмів миротворчості на основі побудови конкурентоспроможної, соціально орієнтованої ринкової економіки та забезпечення постійного зростання робочих місць, рівня життя та добробуту населення.

Література:

1. Міністерство розвитку громад та територій України (2021), "Аналітична частина проекту Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2027 року", URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/derzhavna-rehional-na-polityka/strategichne-planuvannya-regionalnogo-rozvitku/rozrobka-proektu-derzhavnoyi-strategiyi-regionalnogo-rozvitku-na-period-do-2027roku/analitichna-chastyna-proektu-derzhavnoyi-strategiyi-regionalnogo-rozvitku-na-period-do-2027roku/> (дата звернення: 10.04.2021).
2. Державна служба статистики (2019), "Україні Національні рахунки України у 2019 році: статистичний збірник", 227 с.
3. Державна служба статистики України (2019), "Статистичний щорічник України за 2019 рік", 465 с.
4. Іляш О.І., Блохін П.В. (2019), "Становлення економіки миробудівництва у системі економічної безпеки держави. Проблеми економіки, [Online], vol. 2, С. 45—52. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2019-2-45-52> (дата звернення: 9.04.2021).
5. Гринкевич С.С., Іляш О.І. (2019), "Теоретико-прикладні аспекти становлення інформаційної економіки в Україні. Стратегічні пріоритети", vol. 1 (34), С. 56—63.
6. Державна служба статистики України (2017), "Зовнішня трудова міграція населення (за результатами модульного вибіркового обстеження): Статистичний бюлетень", 36 с.
7. General government gross debt, % GDP/IMF, World Economic Outlook Database. URL: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2018/01/weodata/weoselgr.aspx> (дата звернення: 10.04.2021).
8. Кабінет Міністрів України (2021), "Аудит економіки України 2030", URL: <https://nes2030.org.ua/docs/doc-audit.pdf> (дата звернення: 8.04.2021).

Рис. 2. Обсяги та рівень державного та гарантованого державою боргу в Україні у 2010—2019 рр., млрд дол. США

Джерело: складено автором за [8, с. 75]).

9. Ilyash O. (2015), "Strategic priorities of Ukraine's social security concept development and implementation", *Economic Annals XXI*, Vol. 07—08 (1), С. 20—23, Київ. URL: http://soskin.info/userfiles/file/2015/7-8_1/Ilyash.pdf

References:

1. Ministry for Communities and Territories Development of Ukraine (2021), "Analytical part of the draft State Strategy for Regional Development until 2027", available at: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/derzhavna-rehional-na-polityka/strategichne-planuvannya-regionalnogo-rozvitku/rozrobka-proektu-derzhavnoyi-strategiyi-regionalnogo-rozvitku-na-period-do-2027roku/analitichna-chastyna-proektu-derzhavnoyi-strategiyi-regionalnogo-rozvitku-na-period-do-2027roku/> (Accessed 4 Apr 2021).
2. State Statistics Service of Ukraine (2019), *Natsional'ni rakhunki Ukrainy u 2019 rotsi: Statystychnyj zbirnyk* [National accounts of Ukraine in 2019: statistical collection], State Statistics Service of Ukraine, Kyiv, Ukraine.
3. State Statistics Service of Ukraine (2019), *Statystychnyj schorichnyk Ukrainy za 2019 rik* [Statistical Yearbook of Ukraine for 2019], State Statistics Service of Ukraine, Kyiv, Ukraine.
4. Iliash, O.I. and Blokhin, P.V. (2019), "Formation of the economics of peacebuilding in the system of national economic security", *Problemy ekonomiky*, [Online], vol. 2, pp. 45—52, available at: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2019-2-45-52> (Accessed 9 Apr 2021).
5. Hrynkevych, S.S. and Iliash, O.I., (2019), "Theoretical and applied aspects of the formation of the information economy in Ukraine", *Stratehichni priorytety*, vol. 1 (34), pp. 56—63.
6. State Statistics Service of Ukraine (2017), *Zovnishnia trudova mihratsiia naselennia (za rezul'tatamy modul'noho vybirkovoho obstezhennia): Statystychnyj biuletень* [External labor migration of the population (according to the results of the modular sample survey): Statistical bulletin], State Statistics Service of Ukraine, Kyiv, Ukraine.
7. IMF (2021), "World Economic Outlook Database", available at: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2018/01/weodata/weoselgr.aspx> (Accessed 10 Apr 2021).
8. Cabinet of Ministers of Ukraine (2021), "Audit of the economy of Ukraine 2030", available at: <https://nes2030.org.ua/docs/doc-audit.pdf> (Accessed 4 Apr 2021).
9. Ilyash, O. (2015), "Strategic priorities of Ukraine's social security concept development and implementation", *Economic Annals XXI*, [Online], vol. 07—08 (1), pp. 20—23, available at: http://soskin.info/userfiles/file/2015/7-8_1/Ilyash.pdf (Accessed 4 Apr 2021).

Стаття надійшла до редакції 23.04.2021 р.